

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Правен факултет, Центар за правно политички
истражувања, Штип, Македонија

ТРЕТА МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ОПШТЕСТВЕНИТЕ ПРОМЕНИ ВО ГЛОБАЛНИОТ СВЕТ

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Штип, 2016

Печати / Print 2- ri Avgust- Shtip

Графичка подготовка – Центар за Правно- политички истражувања

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

316.42(100)(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција Општествените промени во глобалниот свет (3 ; 2016 ; Штип)

Општествените промени во глобалниот свет = Social change in the global world = Социальные изменения в глобальном мире : сборник на трудови = proceedings = сборник материалов / Трета меѓународна научна конференција = Third international scientific conference = Третья международная научная конференция. - Штип : Универзитет Гоце Делчев = Shtip = Goce Delcev University = Штип = Универзитет Гоце Делчева, 2016. - 1052 стр. : табели ; 25 см

Трудови на мак., англ. и рус. јазик. - Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-353-9

I. International scientific conference Social change in the global world (3 ; 2016 ; Shtip) види Меѓународна научна конференција Општествените промени во глобалниот свет (3 ; 2016 ; Штип). - II. Международная научная конференция (3 ; 2016 ; Штип) види Меѓународна научна конференција Општествените промени во глобалниот свет (3 ; 2016 ; Штип)

а) Општествени промени - Свет - Собири

COBISS.MK-ID 102150666

Goce Delcev University in Shtip, Faculty of Law, Center for Legal and Political Research,
Shtip, Macedonia

THIRD INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

PROCEEDINGS

Shtip, 2016

Университет им. Гоце Делчева, Юридический факультет, Центр правовых и политических исследований (Штип, Македония)

ТРЕТАЯ МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

СОЦИАЛЬНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ГЛОБАЛЬНОМ МИРЕ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Штип, 2016

Организациски комитет / Organizational Committee/ Организационный комитет конференции

Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, strasko.stojanovski@ugd.edu.mk
Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University “Goce Delcev”- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk
Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk
Marija Ampovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, marija.radevska@ugd.edu.mk

Програмски комитет / Program Committee / Программный комитет конференции

Adoyi Onoja PhD, Nassarawa State University, Keffi, Nigeria, onojaa@yahoo.com
Afet Mamuti PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, afet.mamuti@unite.edu.mk
Agim Nuhiu PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, agim.nuhiu@unite.edu.mk
Agor Sarkisyan PhD, University of Svishtov, Bulgaria, agop@uni-svishtov.bg
Alenka Verbole PhD, currently- OSCE Mission in Tirana, University of Ljubljana, Slovenia, alenka.verbole@osce.org
Altin Shegani PhD, Faculty of Law, University of Tirana, Albania, altin_shegani@yahoo.com
Ana Nikodinovska Krstevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, ana.nikodinovska@ugd.edu.mk
Anastasia Bermúdez Torres PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, abermudez@ulg.ac.be
Andon Majhoshev PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, andon.majhosev@ugd.edu.mk
Bekim Beliqi PhD, University of Prishtina, Department of Political Science, Kosovo, bekim.baliqi@gmail.com
Belul Beqaj PhD, University of Business and Technology, Department of Political Science, Prishtina, Kosovo, belul.beqaj@gmail.com
Borka Tushevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, borka.tusevska@ugd.edu.mk
Elena Ivanovna Nosreva PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, elena@nosyreva.vrn.ru
Gabriela Belova PhD, Faculty of Law, University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria, gbelova@hotmail.com
Gemma Andreone PhD, Institute for International Legal Studies of the Italian National Research Council (ISGI - CNR), Italy, gemma.andreone@gmail.com

Haluk Aydin PhD, Faculty of Arts and Sciences, Balikesir University, Balikesir, Turkey, aydinhaluk@hotmail.com

Igor Kambovski PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, igor.kambovski@ugd.edu.mk

Ivana Bajakić PhD, Department of Economic Sciences, Faculty of Law, Zagreb, Croatia, ivana.bajakic@pravo.hr

Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk

Kristine Whitable PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristine.whitable@ugd.edu.mk

Jadranka Denkova PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, jadranka.denkova@ugd.edu.mk

James C. Helfrich PhD, Global Scholars, Liberty University, Colorado, USA, jchelfrich@aol.com

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University “Goce Delcev”- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk

Jusuf Zejneli PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, jusuf.zejneli@unite.edu.mk

Maciej Czerwinski PhD, Institute of Slavic Philology, Jagiellonian University, Krakow, Poland, maciej.czerwinski@uj.edu.pl

Marieta Olaru PhD, Doctoral School in Business Administration, Research Center for Business Administration, Department of Business, Consumer Sciences and Quality Management, The Bucharest University of Economic Studies, Romania, olaru.marieta@gmail.com

Marija Ignjatovic PhD, Faculty of Law, University of Nis, Serbia, marija@prafak.prafak.ni.ac.rs

Marina Valentinovna Sencova (Karaseva) PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, smv@law.vsu.ru

Mato Brautović PhD, University of Dubrovnik, Croatia, mbraut@unidu.hr

Migena Leskoviku PhD, Law Faculty, European University of Tirana, Albania, migena.leskoviku@gmail.com

Natalia Vladimirovna Butusova PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, butusova@law.vsu.ru

Naser Ademi PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia , dr.naserademi@gmail.com

Nives Mazur Kumrić PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, nives.mazurkumric@ulg.ac.be

Olga Koshevaliska PhD, University “Goce Delcev”- Shtip, Faculty of Law, Macedonia, olga.kosevaliska@ugd.edu.mk

Patrick Wautelet PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, patrick.wautelet@ulg.ac.be

Recai Aydin PhD, Associate Professor, Vice Rector of International University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, raydin77027@yahoo.com

Ruzica Simic Banovic, PhD in Economics, Senior Assistant - Lecturer, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia, ruzica.simic@pravo.hr

Senada Sabic Selo PhD, Institute for International Relations, Zagreb, Croatia,
senada@irmo.hr

Silviu G. Totelecan PhD, Cluj-Napoca Branch of Romanian Academy, Socio-Human
Research Department of "G. Baritiu" History Institute, Romania,
silviu.totelecan@g.ail.com

Slavejko Sasajkovski PhD, Institute for Sociological, Political and Legal Research,
University "St. Cyril and Methodius", Skopje, Macedonia,
bilbilef@isppi.ukim.edu.mk

Strahinja Miljkovića PhD, Faculty of Law, Mitrovica, strahinja.miljkovic@pr.ac.rs

Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip,
Macedonia, strasko.stojanovski@ugd.edu.mk

Suzana Dzamtoska Zdravkovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in
Shtip, Macedonia, suzana.dzamtoska@ugd.edu.mk

Tamara Perisin, MJur (Oxon) PhD, Department of European Public Law - Jean
Monnet, University of Zagreb - Faculty of Law, Croatia,
tamara.perisin@pravo.hr

Tatjana Petrovna Suspiciņa PhD, Moscow Law Academy, Moscow, Russia

Tunjica Petrašević PhD, Faculty of Law, University of Osijek, Croatia,
tpetrase@pravos.hr

Yuriy Nikolaevich Starilov PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia,
juristar@vmail.ru

Wouter Van Dooren PhD, Public Administration and Management, University of
Antwerp, Belgium, wouter.vandooren@uantwerpen.be

Zoran Tomic PhD, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina, zoran.tomic@sve-mo.ba

Содржина / Table of Contents

LAW	17
THE SPECIFICS OF THE PRIVATE PLACEMENT OF SECURITIES IN THE MACEDONIAN SECURITIES LAW	
Marko Andonov, Kristina Misheva	19
МОДЕРЕН - СОВРЕМЕН И УСПЕШЕН - ЕФИКАСЕН МЕНАџЕР	
Војо Беловски	35
SOME SPECIFICS IN REGULATION OF CONTRACT ON ASSIGNMENT AND DIVISION OF PROPERTY INTER VIVOS IN SERBIAN AND MACEDONIAN LAW	
Novak Krstić	53
APPLICATION OF THE PRINCIPLE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT TO THE INTERNATIONAL LAW OF FRESH WATER RESOURCES	
Mihajlo Vučić	79
THE INSTITUTION OF COMMON PROPERTY – FEATURES AND TYPES	
Emine Zendeli	97
ИДЕНТИФИКУВАЊЕ И ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРОБЛЕМОТ НА СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО	
Албана Метај-Стојанова	119
СТЕКНУВАЊЕ НА РОДИТЕЛСКОТО ПРАВО ПРЕКУ СУРОГАТ МАЈКА- ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ЗАКОНОТ ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА БИОМЕДИЦИСКО ПОТПОМОГНАТО ОПЛОДУВАЊЕ	
Арта Селмани-Бакиу	129
ОДГОВОРНОСТ ЗА НЕИСПРАВЕН ПРОИЗВОД ВО МАКЕДОНСКОТО ПРАВО	
Марија Амповска	153

ALTERNATIVE FORMS OF LIABILITY IN THE CONTEXT OF
APPEALS CHAMBER POWER - VIEW FROM THE ICTY

Sasa Knezevic, Goran Djordjevic 177

СРАВНИТЕЛНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О
ГРАЖДАНСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И БАЛКАНСКИХ
СТРАН

Вера Бабурина..... 193

THE PRESIDENTIAL RIGHT TO PARDON AS AN INSTITUTE OF
CRIMINAL LAW

Besa Arifi..... 213

CONFIDENTIALITY IN MEDIATION

Elizabeta Spiroska, Ivan Bimbilovski 235

КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТИ НА ПРОСТИТУЦИЈАТА: СО
ПОСЕБЕН ОСВРТ НА АНТИЧКАТА ПРАВНА УРЕДНОСТ

Елена Максимова, Димитар Апаснев 249

HATE SPEECH - EUROPEAN STANDARDS AND EUROPEAN COURT
OF HUMAN RIGHTS CASE LAW

Darko Dimovski, Ivan Ilie 271

INTERNATIONAL PUBLIC LAW IN THE JURISPRUDENCE OF THE
EUROPEAN COURT OF JUSTICE

Sanja Đorđević Aleksovski 287

КОНФИСКАЦИЈА НА ИМОТ И ИМОТНА КОРИСТ ВО СЛУЧАЈ НА
АБОЛИЦИЈА

Олга Кошевалиска, Елена Максимова..... 305

DA MIHI FACTO, DABO TIBI JUS

Марија Игњатовић 325

ARE KNOW-HOW AND INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS AN
INITIAL REASON FOR JOINING FRANCHISING NETWORK

Strahinja D. Miljković, Aleksandra Vasić, Goran Tišić 339

THE APPLICABILITY OF THE INSTITUTE OF ADMINISTRATIVE
SCIENCE IN THE MACEDONIAN LEGISLATION

Jadranka Denkova, Andrej Angelovski 353

THE MEANING OF DISSUASIVE, PROPORTIONATE AND EFFECTIVE SANCTION IN DISCRIMINATION CASES

Zaneta Poposka 367

МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ОТПРАВЛЕНИЯ УГОЛОВНОГО ПРАВОСУДИЯ В ОТНОШЕНИИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

А.А. Анисимов, В.Г. Просвирнин 383

ВЕШТАЧЕЊЕТО КАКО ДОКАЗНО СРЕДСТВО ВО КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА НА АНГЛИЈА И ВЕЛС

Никола Мицковски, Весна Трајановска 397

НЕЧЕСНИТЕ ДОГОВОРНИ КЛАУЗУЛИ ВО АВИОНСКИОТ ПРЕВОЗ НА ПАТНИЦИ

Борка Тушевска..... 415

КОДЕКС ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА ЕТИКА НА НОТАРИТЕ

Ебру Ибиш 443

LOCATIO CONDUCTIO ОД РИМСКОТО ПРАВО И НЕГОВИТЕ СОВРЕМЕНИ „ПРАВНИ НАСЛЕДНИЦИ“(I)

Димитар Апасиев, Марија Амповска..... 463

ОСИГУРУВАЊЕ ОД ОДГОВОРНОСТ НА ЧЛЕНОВИТЕ НА ОРГАНОТ НА УПРАВУВАЊЕ КАЈ АКЦИОНЕРСКИТЕ ДРУШТВА

Горан Коевски, Борка Тушевска, Дарко Спасевски 483

POLITICS..... 519

МОЌТА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА НА ГЛОБАЛНАТА МЕЃУНАРОДНА СЦЕНА

Милка Димитровска..... 521

ЗАКАНАТА НА ТЕРОРИЗМОТ ВРЗ БАЛКАНОТ: МЕТА НА ТЕРОРИСТИТЕ ИЛИ ПОГОДНО ТЛО ЗА ШИРЕЊЕ НА НИВНАТА ИДЕОЛОГИЈА

Ице Илијевски, Кире Бабаноски, Злате Димовски 545

ИЛЕГАЛНАТА МИГРАЦИЈА КАКО ПРАШАЊЕ ПО БЕЗБЕДНОСТА

Marina Andeva, Ivan Dodovski 561

THE NATINAL SECURITY SYSTEM OF MONTENEGRO

Xhemail Limani 577

MAKING GOVERNANCE OF GLOBAL FINANCE MORE ACCOUNTABLE: INSIGHTS FROM POLITICAL PHILOSOPHY AND ECONOMY

Marin Beroš, Marta Božina Beroš 593

POSITION OF THE WHISTLEBLOWERS IN THE UNITED NATIONS SYSTEM 10 YEARS AFTER SECRETARY-GENERAL'S BULLETIN ON PROTECTION AGAINST RETALIATION – HOW FAR HAVE WE COME?

Marko Novaković 609

ISIS, MIGRANT CRISIS AND TURKEY'S ROLE AS PROTECTOR OF THE SECURITY OF EU

Ivica Simonovski, Zeynep Ece Unsal 619

RELIGION, TERRORISM AND WORLD POLITICS

Elena Tilovska-Kechedji 641

THE RISE OF ISLAMIC STATE OF IRAQ AND SYRIA (ISIS)-THREAT FOR GLOBAL PEACE AND SECURITY

Kire Janev, Zlate Dimovski 651

ПОЛИТИЧКИОТ ПРОЦЕС НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА ВО УЛОГАТА НА ГЛОБАЛЕН АКТЕР И ПРОБЛЕМОТ СО ЗАПОСТАВУВАЊЕТО НА ЗЕМЈИТЕ ОД ИСТОЧЕН И ЦЕНТРАЛЕН БАЛКАН-БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА, КОСОВО, Р. МАКЕДОНИЈА, ЦРНА ГОРА И СРБИЈА

Мики Рунтев 661

О ГАРАНТИЈАХ ПРАВ МАКЕДОНСКОГО НАЦИОНАЛНОГО МЕНЬШИНСТВА В БОЛГАРИИ

Наталија Бугусова, Стойко Стойков 677

ДЕМОКРАТИЈАТА НИЗ ПРИЗМАТА НА ПОЛИТИКАТА ЗА ПРОШИРУВАЊЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Ана Никодиновска Крстевска, Наталија Шикова 697

НОВИ ФОРМИ НА ПОЛИТИЧКИ МАРКЕТИНГ СО ПОСЕБЕН
ОСВРТ НА СОЦИЈАЛНИТЕ МЕДИУМИ

Јован Анание, Игор Голубов..... 719

SOCIETY..... **741**

ПРОСТОРОТ И ВРЕМЕТО ВО УСЛОВИ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И
КРЕИРАЊЕ НА ИДЕНТИТЕТОТ

Драган Стефановски..... 743

HIDDEN POLITICAL, SOCIAL, ECONOMIC AND LITERARY
THEORIES THAT SUPPORT THE AMERICAN DREAM AND ITS
SURVIVAL

Safaa Rabeeakh 759

STIMULATION OF CRITICAL AND CREATIVE THINKING PROCESS
THROUGH PSYCHOLOGICAL WORKSHOPS AMONG
POSTGRADUATE STUDENTS

Eleonora Serafimovska, Marijana Markovikj 769

CULTURE AND LAW IN THE INTERCULTURAL COMMUNICATION
AND COOPERATION

Ranka Jeknić 791

SHAPING AND MODELING PERSONALITY IN PROCESS OF LONG
LASTING TRANSITION – CASE OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Marijana Markovikj, Eleonora Serafimovska 807

THE URBANIZED ALIENATION OF THE RELIGIOUS INDIVIDUAL —
THE INNOVATIVE CONCEPT OF SOCIOLOGY OF RELIGION

Karina Politkina, Tatyana Svetlichnaya 821

КОНСТИТУЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ
ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В РОССИИ И ГОСУДАРСТВАХ
ЕВРОПЫ

Инна Стародубцева..... 827

THE PERSPECTIVE OF DECENT WORK IN CONDITIONS OF
GLOBALIZATION

Slobodanka Kovačević-Perić..... 837

РАЗВОДОТ НА БРАКОТ И СИМПТОМИТЕ НА СТРЕС КАЈ
РАЗВЕДЕНИТЕ ЖЕНИ

Хатиџе Исџами..... 849

SOCIETY TODAY: THE CHALLENGE OF HUMAN RIGHTS AND THE
WAY FORWARD

Mirjana Sredojevic..... 859

THE ROLE OF STEREOTYPES IN CREATING SOCIAL DISTANCE
AND SOCIAL INCLUSION IN REPUBLIC OF MACEDONIA

Strashko Stojanovski, Jadranka Denkova..... 877

ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE CONCEPT OF THE
INFORMATION SOCIETY IN RUSSIA

Anastasia Petukhova, Svetlana Krepysheva..... 895

MEDIA AND COMUNICATION 915

WHAT PRINT MEDIA WRITE FOR WORKERS RIGHTS AND
PROBLEMS IN REPUBLIC OF MACEDONIA IN THE PERIOD
1.03.2014-31. 08. 2014

Suzana Dzamtoska-Zdravkovska, Andon Majhosev 917

ABDUCTION OF AN EGYPTIAN AIRCRAFT IN MARCH, 2016:
DISCOURSE IN TRADITIONAL MEDIA AND INFORMATION SITES

Plamen Atanasov 933

INTERPRETATION OF NON-VERBAL SIGNS IN THE INSTANT
INTERNET COMMUNICATION VIA VIBER AND FACEBOOK
MESSENGER

Nataša Jović, Borislav Vukojević, Bojana Miodragović..... 943

TWO-WAY COMMUNICATION IN REGIONAL POLICY: THE
TECHNOLOGY OF SOCIETAL MARKETING.

Daria Shcheglova 961

THE PHENOMENON OF RISING NATIONALISM AND XENOPHOBIA
IN HUNGARY IN THE CONTEXT OF THE 2015/2016 REFUGEE
CRISIS AND ITS REFLECTION IN CROATIAN MEDIA

Nefreteta Zekić Eberhard, Tomislav Levak 967

HOW THE MEDIA IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA REPORT ON
THE ACTIVITIES OF THE PUBLIC PROSECUTION OF RELATED
OFFENSES ARISING FROM THE CONTENT OF THE ILEGAL
INTERCEPRION OF COMMUNICATIONS IN THE PERIOD 1.04.-30.06.
2016

Andon Majhosev, Zlatko Bakev..... 989

HATE SPEECH ON SOCIAL MEDIA IN REPUBLIC OF MACEDONIA

Dejan Marolov, Strashko Stojanovski..... 1009

ПРЕДИЗВИЦИ И МОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА
ПОШТЕНСКИТЕ КОМУНИКАЦИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Диана Бошковска, Наташа Данилоска, Елизабета Цамбаска,
Александра Лозаноска 1033

ОСИГУРУВАЊЕ ОД ОДГОВОРНОСТ НА ЧЛЕНОВИТЕ НА ОРГАНИТЕ НА УПРАВУВАЊЕ ВО АКЦИОНЕРСКИТЕ ДРУШТВА

Горан Коевски

редовен професор на Правен факултет Јустинијан Први-УКИМ, Скопје,

e-mail: gkoevski@gmail.com

Борка Тушевска Гавриловиќ

доцент на Правен факултет при УГД, Штип,

e-mail: borka.tusevska@ugd.edu.mk

Дарко Спасевски

доцент на Правен факултет Јустинијан Први-УКИМ, Скопје,

e-mail: spasevski_d@yahoo.com;

Апстракт

Во последните децении на 20-ти и почетоците на 21-ви век, светската корпоративна практика потврди дека „непријателското преземање,“ „пробивање на велот на правното лице“, концептите на одговорност на членовите на органите на управување, предвидени во статусните закони, не се доволни за да се заштитат интересите на друштвото, акционерите, доверителите, вработените, и државата во еден поширок општествен контекст.

Под влијание на пост-глобалната економска криза, бројните корпоративни скандали и заострената политика на општествена одговорност на компаниите, спонтано и многу логично во бизнис сектор се наметнаа прашањето за *осигурување од одговорност на членовите на органите на управување во капиталните друштва*. Водејќи се од ова, осигурителните компании во светски рамки многу брзо и лесно го пронајдоа својот интерес на ова поле, и на

успешен начин ја проширија листата производи на пазарот на осигурување.

Ваката тенденција постепено, меѓутоа сигурно, ја манифестираше перспективата на овој вид осигурување, и тоа некаде прифатена во функција на *„добро корпоративно управување“*, а некаде како инструмент за заштита на бројните и различни стејхолдери (интересовни групи).

Тргувајќи од воспоставените споредбени практики и применливата законска рамка, истовремено земајќи ги предвид условите во бизнис секторот во Република Македонија, во овој труд вниманието го насочивме на *„осигурувањето на членовите на органите на управување“* низ призма на осигурителните компании во Република Македонија. Фокусот на нашето внимание ќе биде на *„осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување“* како посебен вид осигурување, и како веќе докажан инструмент на *„доброто корпоративно управување“*. Главната цел на овој трудот, е преку важечкото право во Република Македонија и актуелните ставови на осигурителните компании, да се истакнат клучните и спорни аспекти што мора да се земат предвид во интерес на сите непосредни и посредни учесници.

Клучни зборови: *осигурување, одговорност, штета, орган на управување, полиса*

**INSURANCE LIABILITY OF THE MEMBERS OF THE MANAGEMENT
BODIES IN JOINT STOCK COMPANIES**

Goran Koevski

full time professor at Faculty of Law, “Justinianus Primus” University “Ss Cyril
and Methodius,” Skopje,

e-mail: gkoevski@gmail.com;

Borka Tushevska

assistant professor at Faculty of Law, UGD - Shtip,

e-mail: borka.tusevska@ugd.edu.mk;

Darko Spasevski

assistant professor at Faculty of Law, UGD - Shtip,

e-mail: spasevski_d@yahoo.com

Abstract

In the last decades of the 20-th and the beginning of 21-st century, global corporate practice confirmed that “*hostile takeover*,” “*piercing the corporate veil*,” “*liability concept of the members of management bodies*,” governed by statutory law, were not sufficient to protect the interests of the company, shareholders, creditors, employees, and the state in a broader social context.

Affected by the post-global economic crisis, numerous (world) corporate scandals, and rigorous policy of corporate social responsibility, the issue of liability insurance of members of the management bodies in capital companies appeared spontaneously and very logically. Guided by this, insurance companies worldwide, quickly and easily found their interest in this field, and expanded their list of products on the insurance market.

This tendency gradually but certainly has shown great perspective for this type of insurance, somewhere perceived as an instruments for “*better corporate governance*”, somewhere as a *mechanism to protect the interests of the company and shareholders*.

Considering the established comparative practices and the applicable legal framework in separate legal systems, as well as the real conditions in business sector in the Republic of Macedonia, in this article we will focus on the corporate insurance policies, through the prism of insurance companies in Republic of Macedonia. Hence, the subject matter of this research will be the corporate/management insurance, as one segment of the insurance, and also as the proven instrument for “*better corporate governance*”. The main purpose of this article is to highlight the core and controversial aspects of this issue, which must be considered in the interest of all direct and indirect participants.

Keywords: *Insurance, liability, damage, management body, policy.*

Вовед

Осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување во капиталните друштва, е тесно поврзано со одговорноста за извршување на законските и статутарно предвидените обврски и должности. Во услови на брз и масовен промет на стоки и услуги, забрзана динамика на изменување и дополнување на статусните закони, високите менаџерски ризици и заострената политика на општествено корпоративна одговорност на компаниите, членовите на органите на управување се исправени пред бројни и разновидни предизвици при донесувањето на бизнис одлуките.

Современото корпоративно управување и модерите пазарни услови на водење бизнис, наметнаа поинаква позиција на членовите на органите на управување. На ваквата состојба своевидно влијание извршија и бројните корпоративни скандали, кои што го зафатија бизнис секторот во последните децении на 20-ти век, а продолжија и во почетоките 21-ви век.¹

---

¹За влијанието и актуелизацијата на бројните корпоративни скандали во голема мерка придонесоа и медиумите, кои што вешто го искористија гневот на акционерите, вработените, доверителите итн, и за многу брзо успеаја во јавноста да пласираат факти што немаа судска завршница. Во контекст на ова: Waste management scandal (1998); Enron scandal (2001); Worldcom scandal (2002); Volkswagen emissions scandal (2015); Typo scandal (2002); Martin shkreli case (2015);

Корпоративните скандали во различните бизнис сектори му дадоа нова димензија на прашањето за одговорноста на членовите на органите на управување во капиталните друштва. Од перспектива на „добро корпоративно управување“, членовите на органите на управување постепено, меѓутоа многу сериозно, пристапија кон изнаоѓање решение за избегнување или редуцирање на последиците од причинетата штета. Како одговор на ова, светската корпоративна практика го актуелизирала прашањето за „осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување“, а осигурителните компании експедитивно ја проширија листата на осигурителни пакети вклучувајќи го и овој вид осигурување.

Историски анализирано корените на овој вид на осигурување се во земјите од англо-саксонското правно подрачје.² Во денешницата, овој вид осигурување воопшто не заостанува во својот развој и во Германија, Франција, Швајцарија и во Словенија.³ Од перспектива на законската нормираност, не може да се игнорира фактот дека доминираат земјите припадници на англосаксонскиот правен систем. Во другите правни системи, ова осигурување е во рацете на автономната трговска практика, што само по себе не значи дека е на понизок степен на развој или дека создава помала правна сигурност.

HealthSouth scandal (2003); Freddie Mac scandal (2003); American insurance groupe (2005); Lehman brothers scandal (2008); Saytime scandal (2009) итн.

²Ackerman J. P., A common law Approach to D&O Insurance “In fact” Exclusion disputes, The University of Chicago Law Review, 1/11/2013, p. 1429-1466.

³Beuerle C.G., Paech P., Schuster E.P., Study on Directors’ Duties and Liability, London School of Economics, 2013, pp. 243-389.

Табеларен приказ на државите и законските прописи каде е предвидено осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување⁴

State	Legal act
Australia	Corporations act, 2001
Belgium	Loi sur le contract d'assurance terrestre, 1992
Great Britain	Companies Act, 2006
Israel	Company Act
Irish	Companies Act, 2003
South Africa	Company act, 1973
Mexico	Law on securities
New Zeland	Company act, 1993
Singapore	Company act, 2005
Hongkong	Companies Ordinance

Одговорноста на членовите на органите на управување, особено осигурувањето од одговорност, претставува исклучително комплексна проблематика. Доволно е само површна анализа на ова прашање, да се утврдат бројните дилеми што веќе и се познати на теоријата, а повеќепати се потврдени и од страна на практиката.⁵ Во функција на што поцелосно анализирање на ова

---

⁴Податоците содржани во табелата се преземени од: Петровић Томић Н., Осигурање од одговорности директора и чланова управног одбора акционарског друштва, Београд, 2011, стр. 168.

⁵Sanders T., D&O and Professional Liability, *A Year of Review*, 2014, p. 1-24.

прашање, во трудот се послуживме со резултатите сумирани од спроведената анкета на 6 (шест) осигурителни компании во Република Македонија.⁶ Во рамки на прашалникот се содржани прашања кои ни беа во фокусот на интерес, чии одговори сметавме дека ќе бидат најрелеватни за проблематиката, а коишто во голема мерка ќе придонесат кон проучувањето на овој институт низ призмата на осигурителните компании во Република Македонија.⁷

Комплексноста на ова прашање, помеѓу другото, произлегува и од широко поставениот концепт на одговорност на членовите на органите на управување, и тоа: *граѓанска, кривична, статутарна и етичка одговорност*, како посебни видови на одговорност познати во корпоративниот свет. Овој вид на одговорност се однесува на обесштетување од граѓанско правна одговорност.⁸ Во рамки на овој вид одговорност, влегува штетата што е последица на повреда на обврските и должностите предвидени во статусните закони, законите за хартии од вредност, актите за основање на друштвото (статутите и договорите за основање на друштвата/*статутарна одговорност која повлекува разрешување или оставка на членот на орган на управување*), правилата на отштетното право итн.⁹ Овој вид осигурување не го вклучува

---

⁶Практичната димензија на ова проблематика ја развиеме со помош на неколку осигурителни компании во Република Македонија. Иако дел од нив истакнаа дека не продаваат ваков вид на полиса, во трудот беа земени предвид нивните ставови во поглед на одредени општи прашања за кои се произнесоа во прашалниците. При обработката на податоците во SPSS системот, ни се чинеше оправдано да ги внесеме и податоците собрани од осигурителните компании кои немаат ваков вид на осигурување, меѓутоа кои дадоа одговори на прашањата за влијанието на овој вид на осигурување врз „доброто корпоративно управување“, присуството на овој вид на осигурување на странските пазари, влијанието врз економската стабилност итн. Во делот каде што немаше одговори, го упоребивме параметарот 0 како не би се одразило на вкупниот резултат од обработените податоци.

⁷МАКЕДОНИЈА Осигурување а.д. Скопје, Триглав Осигурување АД Скопје, Винер Осигурување АД Скопје, Еуролинк осигурување АД Скопје, Кроација Осигурување, Алпсиг осигурување.

⁸Коевски Г. и Спасевски Д., Одговорност на членовите на органите на управување, односно на надзор во акционерските друштва во Република Македонија, коавтор, *Zagrebačko-skopski kolokvij, Zbornik radova*, Загребско-скопски колоквиум, Зборник на трудови, издавач Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, lipanj 2015, стр. 192-225.

⁹Во компаративната правна литература се среќаваат становиште што темелно го елаборираат прашањето за примената на општите принципи на договорното и отштетно право во случај остварување на осигурениот ризик за кој што е издадена менаџерската полиса. Во контекст на ова, Beuerle C.G., Paech P., Schuster E.P., истакнува дека според континенталните решенија, директна врска помеѓу директорите, акционерите и другите конституенти може да настане со

обештетувањето во случај на штета од кривично дело, што во практиката честопати се јавува заедно со граѓанско правен деликт.¹⁰ Ваквото теоретско становиште е потврдено и со конкретни решенија содржани во општите или посебните услови за продажба на овој вид осигурување. In concreto, општите услови за осигурување од одговорност на управните органи на трговското друштво – директори и членови на надзорен одбор на Триглав Осигурување.¹¹

Во условите на Триглав Осигурување АД изречно е предвидено дека со осигурителната полиса не е покриена штетата што е настаната поради **измама, проневера или друго кривично дело**.¹² Во правната литература се среќаваат и поинакви становишта во поглед на осигурувањето од одговорност за штета причинета од кривично дело. Според ставовите на Yongman I., „со или без

примена на генералните принципи на правото, посебно на отштетното право. Правилата на отштетното право предвидени во повеќе правни системи обезбедуваат примена врз односите од секоја штета што е резултат на намера или крано невнимание. Наспроти ова, во земјите од англосаксонскиот правен систем важи правилото дека директорите имаат одговорност спрема акционерите само доколку помеѓу нив постои „посебен фактички однос.“ Одговорност спрема вработените, доверителите не постои. Види: Beuerle C.G., Paech P., Schuster E.P., op. cit., p. 9.

¹⁰Кривичната одговорност на членовите на органите на управување во Македонскиот правен систем е уредена со Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015 и 226/2015, во понатамошниот текст КЗ). Во глава 25 од КЗ именувана како „Кривични дела против јавните финансии, платниот промет и стопанството,“ законодавецот предвидува кривични санкции и за одговорните лица во правните лица во случај на остварување на битието на одредено кривично дело од стопанството. Во деловната практика на осигурителните компании одговорноста за штетата предизвикана од кривично дело претставува исклучен ризик што не се покрива со менаџерските полиси.

¹¹При анализирањето на правата и обврските на договорните страни по основ на осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување, исклучоците и правилата во поглед на покриеноста на ризиците со овој вид на полиса итн, на располагање ни беа општите услови за осигурување од одговорност на членовите на органите на управување на Триглав Осигурување АД, Белград,; Triglav Osiguranje a.d.o. Beograd. <http://webcache.googleusercontent.com>. [пристапено на 1 Септември, 2016 година].

¹²Член 2, точка 5 од Општите услови на Триглав за осигурување од одговорност на членовите на органите на управување, во делот на „исклучени ризици.“

D&O (*directors and officers insurance*), кривичните дела против кои што е покренато обвинение не се предмет на осигурување. Сепак, овој вид на полиси може да опфатат и кривичните дела, само доколку се докаже дека членот на органот на управување е невин“.¹³

Податоците сумирани и обработени од анкетните прашалници спроведени во 6 осигурителни компании во Република Македонија, укажуваат дека 3 (три) или 50% од осигурителните компании се изјасниле дека полисите се однесуваат/се издаваат за секој вид на одговорност. Понатаму, 2 (две) или 33,3% од осигурителните компании се изјасниле дека полисите се однесуваат на граѓанската одговорност и 1 (една) од анкетираниот компанија не се изјаснила во поглед на ова прашање. Опцијата „*кривична одговорност што е поврзана со надомест на штета*,“ што беше понудена како алтернатива во прашалникот, не е селектирана од ниту една компанија. Ова претставува уште една потврда дека овој вид на полиса не се однесува на кривична одговорност која што е поврзана со надомест на штета.

Табела 1. Вид на одговорност на кои што се однесуваат издадените осигурителни полиси во Република Македонија

	Фреквенција	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
0	1	16,7	16,7	16,7
Граѓанска одговорност	2	33,3	33,3	50,0
Секој вид на одговорност	3	50,0	50,0	100,0
Вкупно	6	100,0	100,0	

Покрај концептите на одговорност прифатени во одделните правни системи, на комплексноста на ова проблематиката своевидно влијание извршија и бројните дилеми што се појавија паралелно со експанзијата на овој вид на

¹³Youngman I., *Directors' and Officers' liability insurance, A guide to International practice*, Woodhead Publishing Limited, Cambridge, p. 17.

осигурување. Попрецизно, експанзијата на овој вид полиси наметна повеќе спорни прашања помеѓу кои што:

-кој ја плаќа премијата за осигурување од одговорност на членовите на органите на управување во капиталните друштва;

-кој е сопственик на полисата;

-во чие име и за чија сметка настанува договарачот на осигурувањето;

-кои се правните последици врз договорот за осигурување во случај на стечај или ликвидација на договарачот на осигурувањето;

-во чии интерес се купуваат осигурителните полиси;

-каково е влијанието на овој вид полиси врз корпоративното управување/менацирањето во компаниите; итн.

Со цел темелно да ги анализираме правните односи и последици кај овој вид на осигурување и, истовремено, да одговориме на одредени прашања битни за ова проблематика, покрај теоретските аспекти пристапиме и кон анализа на практичните аспекти изразени преку ставовите и перцепциите на осигурителните компании во однос на „осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување“. Покрај обработувањето на собраните податоци, во трудот се зафативме и со определувањето на правната природа на овој вид на договор за осигурување. Конечно, главната идеја во трудот е да се анализира овој вид на осигурување од аспект на важечкото договорно право и постојната деловна практика на осигурителните компании во Република Македонија. Покрај ова, идејата е добиените сознанија од теоретските анализа да се доведат во врска со добиените резултати од спроведените анкетни прашалници и како еден релевантен модус за анализа да се лоцираат реалните потреби и ставови на осигурителните компании, нивните идни предизвици и тенденции. Водејќи се од целта, ја поставивме и методологијата на истражувањето на ова проблематика.

1. Методологија на научно истражувачката работа на трудот

Во функција на остварување на поставените цели во трудот, ја поставивме и методолошката рамка што се базира на неколку методи употребени за ова истражување. Имено, со цел да ги видиме корените и генезата на развој на овој институт, се послужиравме со историскиот метод, а за определувањето на поимот на „осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување“, правата и обврските по основ на договорот за

осигурување, концептот на одговорност итн., се послуживме со дескриптивно-аналитичкиот метод. Во теоретски суштествените прашања коишто се однесуваат на разграничувањето на позицијата на осигуреникот, договарачот на осигурувањето и корисникот, се послуживме со методот на анализа. Дескриптивно аналитичкиот и методот на анализа го употребивме и во делот на определувањето на правната природа на овој вид на договор за осигурување.

Во заклучоците, спонтано ни се наметна потребата да се послужиме со методите на индукција и дедукција, како би можеле да ги сумираме завршните согледувања од трудот. Дел од презентираниите податоци во трудот ги собравме преку методот на анкета, а добиените податоци од спроведените анкетни прашалници ги обработивме во spss системот на статистичка обработка на податоци.

2. Улогата и значењето на осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување на капиталните друштва

Во правната литература и во деловната практика, *„осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување“* најчесто се перцепира како вид на осигурување од професионалната одговорност.¹⁴ Ако се тргне од правниот стандард (*внимание на уреден и совесен трговец*)¹⁵ за утврдување на одговорноста на членовите на органите на управување што е прифатен и во Законот за трговските друштва¹⁶, овој вид на осигурување од одговорност претставува вид на професионално осигурување и според Македонскиот правен систем.

Во споредбено правната литература осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување најчесто се среќава во контекст на професионалното осигурување од одговорност за штета, со истакнување на одредени специфики кои произлегуваат од овој вид на осигурување, и тоа: *осигурување што обезбедува финансиска поддршка за процесните трошоци во постапките за докажување на соодветното постапување, осигурување од одговорност за штета причинета при донесувањето/извршувањето на*

---

¹⁴Види: Петровић Томић Н., оп. цит., стр. 64.

¹⁵Според законското поимање тоа е „внимание на способен и (во работењето на друштвото) вешт човек (*професионалец*).“

¹⁶Закон за трговските друштва ((„Службен весник на Република Македонија“ број 28/2004, 84/2005, 25/2007, 87/2008, 42/10, 48/10, 24/11, 166/12, 70/13, 119/13, 120/13, 187/13, 38/14, 41/14, 138/14, 88/15, 192/15, 6/16, 30/16 и 61/16 – во понатамошниот текст: „ЗТД“).

деловните одлуки итн.¹⁷ Во прилог на ова се и становиштата од поновите анализи на ова прашање, каде можноста од преклопување на D&O и професионална (E&O) полиса, се презентира како опасност.¹⁸

Според Петровић Томић, одговорот е содржан во разграничувањето дали извршувањето на работните задачи на членовите на органите на управување претставува „професија.“¹⁹ Во македонскиот правен систем, со решението од ЗТД кое што се однесува на правниот стандард за утврдување на одговорност, ова прашање ни се чини расчистено. Сепак, не можеме да ги игнорираме новите тенденции на разграничување на овие две полиси и тоа, особено, од аспект на содржината и обемот на покриеност на ризиците во работењето. Без да навлеземе во детална теоретска анализа, би го поставиле прашањето: дали адвокатот кој што е неизвршен член на одборот на директори или професорот кој што е член на надзорниот одбор, во рамки на D&O полисата има покриена професионална одговорност?²⁰

Во теоријата и во практиката јасно се елаборира дека овој вид осигурување ги опфаќа и неизвршните членови на органите на управување, не изоставувајќи ги и членовите на органите за надзор со кои во основа имаат еквивалентна (контролна) улога.²¹ Овој факт не упатува на становиштето дека овој вид на осигурување не можеме (барем не терминологски) да го третираме како „менаџерското осигурување,“ иако при сумирањето на резултатите од анкетните прашалници и контактите со осигурителните компании

---

¹⁷Види повеќе: Kingman D.L., Krug H.K., Understanding Directors & Officers and Errors & Omissions liability insurance, Gordon Tilden Thomas & Cordell LLP., достапно на: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:BOIEQSGP_wJ:gordontilden.com/wp-content/uploads/Understanding-DO-and-EO-Liability-Insurance.pdf+&cd=1&hl=en&ct=clnk, [пристапено на 1 Септември, 2016 година].

¹⁸Doherty A.P., Manson S.P., McNutt S.W., Sanders T., Yuen C., A Tale of Two Towers: When Professional Liability And D&O Coverage Both Are Implicated, ABA Section of Litigation 2012 Insurance Coverage Litigation Committee CLE Seminar, 2012, pp. 1-20.

¹⁹Khurana R., Nohria N., Penrice D., Management as a profession, Working paper, Center for Public Leadership, 2004, pp. 1-12. достапно на: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:QBUAAxC-ZL0J:dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/55923/CPL_WP_04_01_KhuranaNohriaPenrice.pdf+&cd=5&hl=en&ct=clnk, [пристапено на 5 Септември, 2016 година].

²⁰thebiz.tv (800)-290-7226., Ike Devji. Published on Apr 10, 2013, достапно на: <https://www.youtube.com/watch?v=uPHXFd-rVL4..>, [пристапено 5 Септември, 2016 година].

²¹Петровић Томић Н., op. cit., стр. 49.

констиравме честа употреба на терминот „менџерско осигурување.“ Сепак, од перспектива на правниот режим за одговорност на членовите на органите на управување, ни се чини нема заблуди со оглед на фактот што според важечкото законодавство прифатен е унифициран правен стандард на одговорност. Понатаму, и понудените полиси именувани како „менџерски полиси“ генерално се однесуваат на осигурувањето од одговорност на извршните членови на органите на управување. Со цел да се избегнат и најмалите опасности од погрешна употреба на овој термин, ќе се користиме со квалификацијата „осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување и членовите на надзорниот орган,“ освен во делот каде што станува збор исклучиво за осигурителна полиса на извршните директори во органите на управување.

Во еден поширок контекст на анализа, правилната термилошка квалификација е во тесна врска и одредени суштински прашања кога станува збор за овој вид на осигурување. Имено, модерното корпоративно управување ја наметна потребата од поинакво перцепирање на ова прашање. Теоретски, реномирани автори го проблематизираат прашањето дали извршните членови на органите на управување треба да одговараат за истиот степен на вина како и неизвршните членови на одборот на директори, односно дали истиот правен стандард за утрдување на одговорност треба да се применува и на членовите кои имаат надзорна улога, со оглед на фактот што тие немаат извршна (менџерска) функција. Во поглед на ова прашање теоретските позиции се дијаметрално спротиставени и тоа тргнувајќи од примената на единствен правен стандард на одговорност за сите членови на органите на управување, до поинакво поимање на степенот на одговорност на извршните директори во одборот на директори.²²

Согласно македонското статусно трговско право, во утврдувањето на одговорноста на членовите на органите на управување се применува идентичен правен стандард. Попрецизно, во членот 362 од ЗТД именуван како „одговорност за штета,“ законодавецот предвидел дека неизвршните членови на одборот на директорите, односно членовите на надзорниот одбор солидарно одговараат за предизвикана штета на друштвото со извршните членови на одборот на директорите, односно со членовите на управниот одбор ако при давањето на претходното одобрение не постапувале со внимание на уреден и совесен трговец (член 362 (5) од ЗТД). Како дополнување на ова е дефиницијата содржана во поимникот на ЗТД што се однесува на правниот стандард „внимание на уреден и совесен трговец“ и тоа: „внимание на уреден

---

²²Beuerle C.G., Paech P., Schuster E.P., op. cit., p.100.

и совесен трговец" е правен стандард за утврдување на одговорноста на *лицата одговорни за управување и за надзор на друштвата*, со којшто се определува со какво внимание овие лица треба да ги вршат доверените работи во друштвото, односно да се однесуваат со внимание на способен и (во работењето на друштвото) вешт човек (професионалец), при што тие одговараат за обична небрежност при вршењето на доверените работи, освен ако со друг закон не е определено дека одговараат само за груба небрежност.

Тргувајќи од ова, осигурителните компании во Република Македонија со право ја утврдуваат премијата на осигурувањето од случај до случај, водејќи сметка за ризиците од остварување на осигурениот случај коишто постојат од работењето на секој поединечен член на органот на управување. Иако законски за нив е предвиден идентичен правен стандард за утврдување на одговорноста, осигурителните компании се водат од степенот на ризик, оттука, прецизно го земаат предвид пресметаниот ризик за секој поединечен случај на издавање на полиса. Ваквото становиште се потврдува и со фактот што во Република Македонија, според податоците од анкетните прашалници, една осигурителна компанија се произнесува дека просечната сума на осигурување кај продадените полиси од ваков вид е 750.000,00 евра. Според податоците презентирани од страна на втората осигурителна компанија, просечната сума на осигурување изнесува 10.000.000,00 денари, и конечно, последната од трите компании кои дадоа одговор на ова прашање е дека просечната сума на осигурувањето кај продадените полиси од овој вид е 5000000 евра по настан и во годишен агрегат.

Бројни се факторите кои влијаат на утврдувањето на сумата за секое поединечно осигурување.²³ Висината на сумата на осигурувањето влијае и врз висината на премијата. Се разбира, суштествено за последното е позицијата на членот на органот на управување, ризиците во работењето, стручноста и компететноста што ја поседува, стратегијата што се применува за управувањето во компанијата и нејзината деловна репутација.

Осигурителните компании го проширија своето портфолио и на полиси на ова поле, особено со развојот на корпоративното управување како суштествен сегмент на растот и развојот на компаниите.²⁴ Со зголемувањето

---

²³Од податоците сумирани од прашалниците произлегува дека само 3 (три) од осигурителните компании одговориле на прашањето за просечната сума на премија што се плаќа за овој вид на осигурување.

²⁴Бројни се истражувањата кои го покажуваат влијанието на доброто корпоративно управување врз растот и развојот на секоја деловна единица. Попрецизно за ова види: Maher M., Andersson T., Corporate governance: Effects on firm performance

на улогата и значењето на корпоративното управување, се зголемуваше и моќта на членовите на органите на управување, следствено и потребата од осигурување на нивната работа во односите со друштвото како посебен правен ентитет, но и со акционерите, доверителите, вработените и другите стејхолдери (интересовни групи) поврзани со деловниот потфат на друштвото. Во модерните услови на корпоративно управување, осигурителните полиси се перцепираат како најсоодветен инструмент за алокација на менаџерските ризици, односно како метод за редуцирање на одговорноста на директорите. Оттука, неспорна е нивната експанзија, а со тоа и дилемите кои што произлегуваат од нивната имплементација.

2.1. Осигурувањето од одговорност на членовите на управните органи како инструмент за алокација на деловните ризици

Правилната и соодветна алокација на ризиците со кои се соочува бизнис секторот во денешницата, има круцијално значење за растот и развојот на секој субјект од деловното опкружување. Во модерните услови на промет на стоки и услуги, менаџментот во компаниите е подеднакво посветен како на подобрувањето на економските параметри на компанијата, така и на редуцирањето на ризиците кои секојдневно им се наметнуваат при извршувањето на менаџерските задачи. Овој светски тренд сериозно влијаеше врз експанзијата на осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување кај капиталните трговски дрштва.²⁵ Сепак, развојот на овој инструмент во деловната практика, постепено ја условуваше ефикасноста на овие инструменти од други фактори.

Неспорено е дека како инструмент за алокација на ризиците во менаџирањето овој вид на осигурување има голем придонес и во најголем број бизнис гранки се перцепира како функционална алатка за соодветна алокација на ризиците и редуцирање на одговорноста. Меѓутоа, развојот на овој вид на осигурување паралелно наметна неколку правни дилеми кои се однесуваат на правните последици од овој вид на осигурување; временската важност на овој вид на полиси; товарот на докажување при утврдувањето на одговорноста; правото на тужба; интересите на заштита и правната природа на институтот.

---

and economic growth, Organization for Economic development and cooperations, OECD, 1999, p. 12.

²⁵Hwang J.H., Kim B., Directors' and officers' liability insurance and corporate risk-taking, Korea University Business School, Anam-dong, Seongbuk-gu, Seoul, KOREA, 2013, p. 33.

Да се одговори на овие неколку прашања и на прашањата што претходно ги поставивме, првенствено треба да се одговори на прашањето чии интереси се штитат преку овој вид на полиси.²⁶ Неспорно е дека во еден поширок контекст се штитат интереси на широк круг на стејхолдери, меѓутоа прашањето се однесува на тоа кој го има најголемото интерес од купување на овој вид полиса. Ако се тргне од фактот дека **друштвото ја плаќа премијата за осигурувањето**, неспорно се неговите интереси во случај на остварување на осигурениот корпоративен ризик, членовите на органите на управување да се обештетат, што во крајна линија значи превенција од оштетување на правното лице како посебен правен ентитет. Попрецизно, со купувањето на ова полиса, друштвото инвестира во повеќе сегменти на корпоративното управување, следствено инвестира и во економскиот развој на компанијата. Сепак, ако се тргне од фактот чии се непосредните интереси на заштита, неспорно е дека станува збор за членовите на органите на управување.

Од податоците сумирани во анкетните листови произлегува дека 4 (четири) од 6 (шесте) компании одговориле дека премијата се плаќа од фондовите на друштвото. Другите 2 компании не одговориле на ова прашање. Оттука, сумираме дека компаниите кои го купуваат овој вид на осигурување, премијата ја плаќаат од сопствените фондови.

Табела 3. Кој ја плаќа премијата за осигурувањето

	Фреквенција	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
В а л и д н о с т	0	2	33,3	33,3
Фондови на трговското друштво	4	66,7	66,7	100,0
Вкупно	6	100,0	100,0	

²⁶Blagojević B., Krulj V., Komentar zakona o obligacionim odnosima, Beograd, 1983, str.1981.

Во прилог на становиштете дека овој вид на осигурување, покрај интересите на директорите/членовите на органите, е во интерес и на друштвото како посебен правен ентитет, постојат бројни други аргументи. Како најсилен аргумент во поглед на ова становиште го истакнуваме фактот што осигурителната полиса ја следи позицијата на директорот **доделна од страна на правното лице**. Во контекст на ова и образложението на Youngman I., каде е истакнато дека Jack Smith директор на Megabutchers Inc., е член во одбор на директори на друго трговско друштво **само затоа што е директор на Megabutchers Inc.** Членството во одборот на второто трговско друштво е суштествено за неговите обврски како директор. Доколку Jack Smith е член на одборот на директори во друго друштво **поради неговата стручност и компететност во сметководственото работење**, тогаш неговата одговорност не е покриена со осигурителната полиса што ја покрива Megabutchers Inc.²⁷ Ако ова прашање го разгледаме од перспектива на одговорност на Smith за обврските на друштвото, ќе истакнеме дека за штетата причинета на друштвото тој нема да одговара затоа што е директор, туѓе ќе одговара по основ на вина.

Мотивите да се купи овој вид полиса од страна на друштвото и да се заштитат неговите интереси како правно лице се тесно поврзани со генерално утврденото правило предвидено и во Македонскиот Закон за облигационите односи²⁸. Имено, според решението на член 158 од ЗОО, именуван како „одговорност на правното лице за штета што ќе ја причини негов орган,“ предвидено е дека „**правно лице одговара за штета што ќе му ја причини негов орган на трето лице во вршењето или во врска со вршењето на своите функции**“ (член 158 (1) од ЗОО).²⁹ Оттука, повеќе од јасно е дека и низ призмата на законските прописи, може да се согледат интересите на друштвото при донесување на одлуката за купување на овој вид полиса. Интересите на друштвото се директно врзани со стратегијата за менаџирање со ризиците во работењето на друштвото. Како еден од ризиците друштвата го перцепираат и

---

²⁷ Youngman I., op, cit., p. 22.

²⁸ Закон за облигационите односи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 и 123/2013, во понатамошниот текст „ЗОО“).

²⁹ Според решението на ставот 2 од членот 158 од ЗОО, ако за определен случај не е нешто друго определено во законот, правното лице има право на надомест од лицето кое штетата ја причинило **намерно или со крајно невнимание**.

утврдувањето на одговорност за штета причинета на трети лица од страна на членовите на органите на управување.

Покрај одговорноста на правното лице, ризик за компанијата претставува и демотивацијата на членовите на органите на управување *per se*, нарушувањето на угледот и репутацијата на компанијата преку персонификацијата на друштвото со членовите на органите на управување, стравот да се влезе во бизнис предизвици, итн. Наспроти ова, практиката покажува дека овој вид на осигурителни полиси, позитивно се одразуваат и врз мотивацијата и сигурноста на членовите на управните органи во водењето на бизнис потфатите и во преземањето на деловни ризици, што во крајна линија позитивно се одразува на економските параметри на компанијата.³⁰

Искуството базирано на состојбата во стопанството и параметрите од истражувањето, јасно покажуваат дека ефектите од професионалното осигурување, односно осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување, се позитивни за работата на бизнис секторот. Ова не само во поглед на внатрешната сигурност во управувањето, туку и во поглед на сериозноста и репутацијата што ја создаваат во односите со клиентите. Имено, во ситуација кога еден субјект од деловниот промет знае дека членовите на органите на управување на друг субјект (потенцијален деловен партнер) имаат осигурителна полиса, а услов за тоа е претходно добро испитување на ризиците од страна на осигурителната компанија, јасно е дека неговата волја за влегување во договорен однос е поголема, односно дека влегува во облигација со субјект што е сериозен во финансиска смисла и во смисла на исполнување на обврските од договорот. Купувањето на премија од страна на бизнис секторот во практиката рефлектира сериозност и сигурност во исполнувањето на облигациите, следствено и подобрување на позицијата на пазарот на стоки и услуги.

Од перспектива на сумираните одговори од анектните прашалници, очигледно е дека дури и компаниите коишто не го продаваат овој вид на осигурување, истакнуваат дека станува збор за ефикасен инструмент во корпоративното управување, што меѓудругото придонесува и кон подобрување на економската сигурност на акционерите, доверителите, работниците и на другите интересовни групи. Попрецизно, дури 5 (пет) од осигурителните компании/испитаници истакнале дека овој вид на полиса

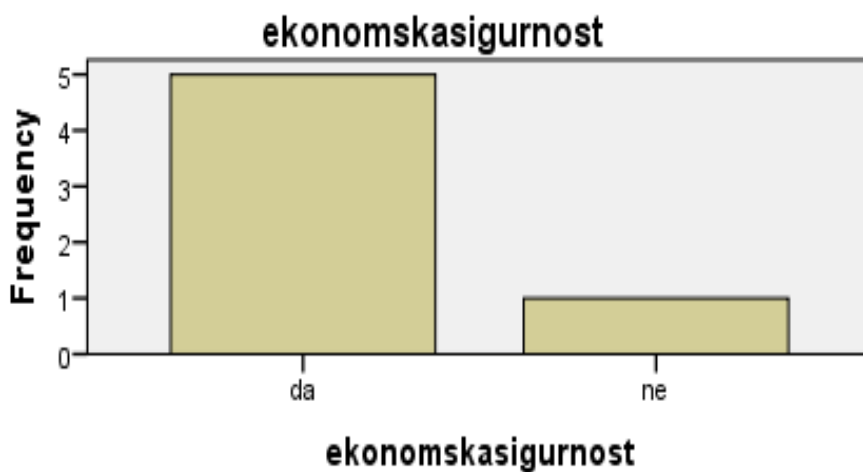
---

³⁰ Baker A.L., Boswall G., Rideout D., Directors' and officers' liability insurance: An overview, Clark Wilson LLP, 2006, p.8-22.

позитивно се рефлектира на позицијата на бројните стејхолдери, што во крајна линија ја стабилизира финансиската позиција на компанијата.

Табела 4. Економска сигурност на акционерите, доверителите, работниците и другите стејхолдери

	Фреквенција	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
да	5	83,3	83,3	83,3
не	1	16,7	16,7	100,0
Вкупно	6	100,0	100,0	

Како дополнување на константациите за позитивните ефекти на овој вид осигурителни полиси, стои и фактот што од вкупно 5 (пет) компании кои одговориле на прашањето за позитивните резултати на компанијата во поглед на овој вид на полиса, 4 (четири) или (66,7%) сметале дека овие полиси се позитивни за бизнис секторот.

Табела 5. Резултати од издадените полиси

	Фреквенци- ја	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
0	1	16,7	16,7	16,7
да	4	66,7	66,7	83,3
не	1	16,7	16,7	100,0
Вкупно	6	100,0	100,0	

Конечно, и покрај неспорните факти за позитивните ефекти на овој вид осигурување врз алокацијата на ризиците и „доброто корпоративно управување,“ не смее да се игнорираат правните дилеми кои се раѓаат со склучувањето на договорот за осигурувањето и бројните прашања за чии одговори практиката, а во одредени дел и теоријата, сè уште проблематизираат.

На мислење сме дека независно од економските ефекти на овој вид на осигурување, осигурителните компании и бизнис секторот како корисник на услугите, мора да ги расчисти дилемите врзани за одредени прашања кои се проблематизираат кај овој вид осигурување. За таа цел нужно е потребно е да се проучат односите кои произлегуваат од внатрешната одговорност, така и надворешната одговорност на членовите на органите на управувањето.

3. Поим на осигурувањето од одговорноста на членовите на органите на управување во акционерските друштва

Договорот за осигурување од одговорност на членовите на органите на управување го склучуваат договарачот на осигурувањето (*акционерското друштво/компанијата што ја купува полисата од сопствените фондови*) и осигурителната компанија како (*осигурувачот на ризиците*).

Со склучувањето на договорот за осигурување, акционерското друштво (*договарачот на осигурувањето*) се обврзува на осигурителната компанија (*осигурувачот*) да и плати премија на осигурувањето, а осигурувачот се

обврзува да исплати надомест на штета во случај на остварување на осигурениот ризик.

Во договорот за осигурување, статус на осигуреник има членот на органот на управување, а договарач на осигурувањето е компанијата што ја купува полисата. Ваквото поимање на договорот за осигурување на членовите на органите на управување, го наметнува прашањето за неговата правна природа и отвора бројни други прашања од круцијално значење за правилно дефинирање на овој институт и неговата практична имплементација. Имено, од проучувањето на законските решенија и практичните импликации од примената на овој институт, констатираме дека овој вид на договор за осигурување влегува во категоријата договори во корист на трети лица. Анализирајќи ги правата и обврските на договорните страни, истовремено земајќи го предвид фактот дека *„премијата на осигурувањето ја плаќа акционерското друштво,“* на мислење сме дека нема простор за примена на правниот режим за склучување на договор за туѓа сметка или за сметка на оној на кој што се однесува. Барам ваквото становиште можеме да го аргументираме со фактот дека акционерското друштво во односот со осигурителната компанија нè настапува за сметка на членовите на органите на управување. Попрецизно, акционерското друштво не ја побарува премијата од членовите на органите на управување. Неспорно е дека како договорна страна тој има обврска спрема осигурителната компанија да плати премија, меѓутоа неспорно е и дека нема по основ на платената премија да се регресира од членовите на органите на управувањето. Можеби терминот *„нема право“* не е најсоодветен, бидејќи тоа е прашање на договор во менаџерските односи, меѓутоа интенцијата на самиот институт е премијата да ја плати друштвото во корист на членовите на органите на управување и на надзор како корисници на осигурувањето, а во конкретни видови на покритија и како осигуреници. Оттука, на мислење сме дека од перспектива на правната природа на овој вид на договор, целосна е оправданоста на примената на членот 136(1) од ЗОО. Според законската формулација на овој член, *„кога некој од свое име ќе договори побарување во корист на трет,“* третиот стекнува сопствено и непосредно право спрема должникот, ако нешто друго не е договорено или не произлегува од околностите на работата“.

По основ на ова законско решение, акционерското друштво/компанијата (*договарачот на осигурувањето*) во свое име влегува во договорен однос со осигурувачот и нема простор за примена на решението од членот 961(1) од ЗОО што се однесува на *„осигурување за туѓа сметка или за сметка на оној на кого се однесува.“* Имено, според ова решение, ***во случај на осигурување за туѓа сметка или за сметка на оној на кого се однесува,*** обврските за плаќање

на премијата и другите обврски од договорот е должен да ги извршува договаработ на осигурувањето, но тој не може да ги врши правата од осигурувањето, дури и кога држи полиса, без согласност од лицето чиј интерес е осигурен и кому тие му припаѓаат.³¹ Примената на ова законска концепција на овој вид на осигурување подразбира дека акционерското друштво има обврска да ја плати премијата спрема осигурителната компанија, меѓутоа има и право премијата да ја бара од лицето за чија сметка го склучил договорот за осигурување, што е неприфатливо за природата на институтот.

Имено, кога станува збор за преземање на конкретно правно дејствија за сметка на трето лице, договаработ на осигурувањето настапува или во „*свое име, а туѓа сметка*“ или „*туѓо име и туѓа сметка*.“ Школски пример за првиот случај е договорот за превоз што шпедитерот го склучува со осигурителната компанија во „*свое име*“ а за „*туѓа сметка*.“ Неспорно е дека шпедитерот е должен да плати премија на осигурителната компанија, меѓутоа висината на премијата шпедитерот ја пресметува во фактурата за шпедитерски услуги, или премијата е платена како претходно даден аванс. Вториот случај „*туѓо име*“ и „*туѓа сметка*“ е својствено за договорите за трговско застапување кои исто така се склучуваат за туѓа сметка што подразбира директно стекнување на правните и економските ефекти од договорот со осигурителната компанија (Табела 3).

Во прилог на нашата аргументација е и становиштето на Šulejić кој низ призмата на дефинирањето на статусот на „*корисник на осигурувањето*“, ја објаснува компатибилноста со статусот на членовите на органите на управување. Аргументацијата е идентична. Оттука, според Šulejić „*корисник на осигурување*“ е лицето кое се појавува како бенефицијар од договорот во корист на трето лице. При дефинирањето на „*корисникот на осигурувањето*“ Šulejić посебно истакнува дека „*корисник на осигурувањето*“ е и лицето од договорот за осигурување за туѓа сметка и за сметка на кој што се однесува,³² меѓутоа тој дел се однесува само при дефинирањето на корисникот.

---

³¹Член 961 (2) од ЗОО. Договаработ на осигурувањето не е должен да му ја предаде полисата на заинтересираното лице додека не ќе му бидат надоместени премиите што му ги исплатил на осигурувачот, како и трошоците на договорот.

³²Последната сентенца од дефиницијата на Šulejić „*на оној на кој што се однесува*“ наоѓа целосна примена кај осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување. Овој концепт на склучување на договор за осигурување, овозможува покриеност на сите идни директори/потенцијални членови на органите на управување кои во моментот на склучување на договорот не се членови. Во анализа на ова прашање нема да навлегуваме од причина што тоа би

Повеќе од јасно е дека сентенцата „*оној на кој што се однесува*“ теоретски може да се доведе во врска со идните членови на органите на управување, меѓутоа инкомпатибилноста на институтот ја расчистивме особено ако се земат предвид различностите на овие два инситута.³³ Корисник на осигурувањето е различно лице од осигуреникот, иако и осигуреникот истовремено може да биде и корисник на осигурувањето.³⁴

На полето на осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување, корисникот на осигурувањето може да биде договарамот на осигурувањето (акционерското друштво), член/членови на органите на управување кои во истовреме се и осигуреници, како и друштвото во случај кога полисата е издадена во негов интерес како бенефицијар на правата содржани во полисата. Од анализите врз литературата што ни беше достапна, констатиравме дека најдобар начин да се разграничат овие односи е преку проучувањето на посебните видови на осигурителни полиси, односно покретија што ги продаваат осигурувачите во интерес на членовите на органите на управување.

4. Одговорност на членовите на органите на управување во капиталните друштва

4.1.1. Внатрешна и надворешна одговорност на членовите на органите на управување во капиталните друштва

Одговорноста на членовите на органите на управување во капиталните трговски друштва, е предмет на проучување на статусното трговско право. При утврдувањето на одговорноста на членовите на органите на управување, ЗТД на Република Македонија тргнува од правниот стандард „*внимание на уреден и совесен трговец*“.³⁵ Во деловите што ја уредуваат одговорноста на

го обременило трудот, а и поради фактот што токму прашањето за временската важност на овој вид на полиси заслужува посебно внимание. Сепак во контекст на концептот „*оној на што се однесува*“, што е содржан и во дефиницијата на ЗОО за договор за осигурување за туѓа сметка или за сметка на кој што се однесува, не можевме да не ја истакнеме компатибилност со овој вид на полиси.

³³Blagoević B., Krulj V., op.cit., str. 1982.

³⁴Šilejić P., Pravo osiguranja, Beograd, 2005, str. 118.

³⁵Член 3(5) од ЗТД. „Внимание на уреден и совесен трговец“ е правен стандард за утврдување на одговорноста на лицата одговорни за управување и за надзор на друштвата, со којшто се определува со какво внимание овие лица треба да ги вршат доверените работи во друштвото, односно да се однесуваат со внимание

управителите,³⁶ односно одговорноста за штета на членовите на органот на управување кај акционерските друштва,³⁷ ЗТД ги предвидува правилата за внатрешната и надворешната одговорност за причинетата штета.³⁸ Разграничувањето на овие два вида на одговорност е во функција и на проучување на концептот на „осигурување од одговорност на членовите на органите на управување.“

Како што нагласивме на самиот почеток, овој вид на осигурување не може да се анализира без темелено да се разјасни прашањето за правните стандарди на одговорност прифатени во правниот систем што е предмет на анализа. Оттука, според членот 362(1) од ЗТД, ако членовите на органот на управување ги повредат своите обврски, му одговараат на друштвото за причинетата штета како солидарни должници ако не работеле и постапувале со внимание на уреден и совесен трговец. Нема да се смета за одговорен член на органот на управување кој работел врз основа на одлука на собранието, којашто собранието ја усвоило и покрај тоа што укажал дека е спротивна на овој закон, како и член на органот на управување кој се спротивставил на донесувањето на одлуката така што го издвоил своето мислење во записникот на состанокот на органот на управување и гласал „против“ одлуката. Во ова законско решение содржан е концептот на внатрешна одговорност на членовите на органите на управување и на полето на осигурување на членовите на органите на управување, овозможува обештетување на друштвото од издадената осигурителна полиса во корист на бенефицијарот/директорот.

Во рамки на истото законско решение содржан е и концептот на надворешната одговорност за причинетата штета (одговорност спрема акционерите, доверителите, вработените, итн).

Овој концепт им дава *право на акционерите од членовите на органите на управување да бараат надомест на штета*. Според законската формулација на ставот 2 од членот 362 од ЗТД, членовите на органот на управување особено ќе се сметаат за одговорни за штета ако спротивно на овој закон: 1) на акционерите им го вратат она што тие го вложиле во друштвото;

на способен и (во работењето на друштвото) вешт човек (професионалец), при што тие одговараат за обична небрежност при вршењето на доверените работи, освен ако со друг закон не е определено дека одговараат само за груба небрежност.

³⁶Член 241 од ЗТД - должно внимание и одговорност на управителот.

³⁷Член 362, став (1-6) од ЗТД.

³⁸Madisson K., *Duties and liabilities of company directors: Under German and Estonian law: a Comparative analysis*, 2012, Riga Graduate School of Law, p. 51.

2) на акционерите им исплатат камата или дивиденда; 3) запишат, стекнат, земат во залог или ако ги повлечат акциите на друштвото; 4) го разделат имотот на друштвото; 5) извршат исплати по настапувањето на неспособноста на друштвото за плаќање, односно по настапувањето на презадоженоста на друштвото; 6) поднесат невестината годишна сметка и финансиски извештај; 7) ги злоупотребат и неовластено ги користат средствата на друштвото и 8) при условното зголемување на основната главнина издаваат акции, спротивно на целта, или издаваат акции пред акциите од претходната емисија да бидат уплатени во целост. Следствено, ако членовите на органот на управување не ги отстранат незаконитостите од повредата на обврските предвидени во ставот 2 на член 362 од ЗТД, акционерите имаат право од членовите на органот на управување да бараат надомест на штета.

Надворшената одговорност на членовите на органите на управување во ЗТД е предвидена и кон доверителите. Според законската формулација, „ако член на органот на управување грубо ја повреди својата должност да постапува со внимание на уреден и совесен трговец, барање за надомест на штета можат да поднесат и *доверителите на друштвото ако своите побарувања не можат да ги намират од друштвото*“ - член 362(4) од ЗТД.

Низ призмата на осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување и на надзор, издадената осигурителна полиса може да биде во функција на обештетување на акционерите за штетата што е причината од незаконското постапување на членовите на органите на управување. Искуствата од практиката покажуваат дека дефинирањето на поимот и карактеристиките на секое посебно покритие е најрелевантен модус за обезбедување на правната сигурност во односите. Тоа што е од суштествено значење за избегнувањето на судските спорови врзани за ова проблематика, согласноста помеѓу осигурувачот и договарачот на осигурувањето да биде постигната за точно определено покритие (покритие А, Б или Ц).

5. Видови на полиси за осигурување од одговорност на членовите на органите на управување кај капиталните трговски друштва

Во проучувањето на конкретни аспекти на ова проблематика, на неколку места во трудот наведовме дека дефинирањето на посебните видови полиси и прецизирањето на нивните карактеристики, дава одговор на голем број прашања што често теоријата и практиката ги проблематизираат. Иако во правната литература прецизно се дефинирани секој од овие видови на полиси

(покретија),³⁹ во трудот ќе се послужиме со овие дефиниции, единствено со цел да ги ставиме во функција на разјаснување на одредени спорни прашања кои ги отворивме.

Кога станува збор за осигурување од одговорност на членовите на органите на управување, во правната литература се среќаваат три посебни видови на полиси, иако само една од нив директно ги рефлектира карактеристиките на „менаџерска/полиса за осигурување од одговорност на членовите на органите на управување.“⁴⁰ Според теоретските становишта прифатени од страна на поголем број автори,⁴¹ во практиката се среќаваат покретија од типот А (Side A coverage), што подразбира обврска за осигурувачот да ги покрие процесните трошоци на членовите на органите на управување во постапките на докажувањето дека во извршувањето на обврските постапувале со бараниот правен стандард. Овој вид покретие го обврзува осигурувачот при остварување на осигурениот ризик да ја надомести причинетата штета во случај кога со правосилна судска одлука е утврдена одговорност на страната на членот/членовите на органот на управување. Според Петровић Томић⁴², овој вид на договор се склучува во име и за сметка на директорот што отстапува од нашата аргументација во делот на природата на договорот.

Осигурителната полиса со покретие Б (*side B coverage*) има сосема поинаква концепција што произлегува и од фактот што договорот за осигурување од кој што произлегува покретие Б го склучува акционерското друштво во свое име, а за сметка на членовите на органите на управувањето. Со ова полиса се покрива одговорноста на акционерското друштво за надоместот на штета по основ на одговорноста на членовите на органот на управување.⁴³

---

³⁹ Wilson, Elser, Moskowitz, Edelman & Dicker, Current Issues in D&O Liability & Insurance 2016, p. 24.

⁴⁰ Petrin M., The Curious Case of Directors' and Officers' Liability for Supervision and Management: Exploring the Intersection of Corporate and Tort Law, American University Law Review, Volume 59, Issue 6, article 3, 2010, p. 52.

⁴¹ Во литературата што ја имавме на располагање и што ја цитиравме во трудот, поделбата на покретија кај овој вид на осигурување беше секаде индентична: Покретија А, Б и Ц. Во насока на ова, Watson T., Directors and Officers Liability Survey, Summary of Results, 2012., Baker A.L., Boswall G., Rideout D., 2006., Петровић Томић Н., стр. 86., итн.

⁴² Op. Cit., 160.

⁴³ Kauffman A.E., Hunter C.J., Directors' & officers' liability exposure in an insolvency environment, the canadian institute's 11th annual conference on protecting directors & officers from liability (october 15 & 16, 2007), p. 10.

Полисата со покритие Ц во себе ја содржи директната одговорност на акционерското друштво. По основ на ова полиса се обештетуваат субјектите коишто претрпеле штета предизикана од страна на компанијата како правно лице. Овој вид на договор за осигурување се склучува во име и за сметка на акционерското друштво.

Од дефинициите на посебните видови на покритија, констатираме дека концептот „туѓа сметка“ не кореспондира со нашите становишта за овој вид на осигурување. Сепак, од перспектива на практиката, не смеаме да ја игнорираме моќта на поединечните полиси и посебните видови на договори што произлегуваат од менаџерските договори. Тргувајќи од прашањето за суштината на овој вид на осигурување и од карактеристиките на секој од посебните видови покритија, интересно е прашањето за можноста на членовите на органите на управување да ја активираат полисата, со оглед на фактот што договарач на осигурувањето е осигурителната компанија. Од практична гледна точка, ако се земе предвид фактот дека полисата е во интерес на членот/членовите на органите на управување, а дека во својство на застапник по закон интересите на друштвото ќе ги заштитува некој од членовите на органите на управување, ни се чини нема потреба од преголема теоретска анализа во овој сегмент.

6. Осигурување од одговорност на членовите на органите на управување во Република Македонија

Во Република Македонија осигурувањето од одговорност на членовите на органите на управување не е експлицитна законска материја. Сепак, овој вид на осигурување не и е непознат на практиката, па следствено неговото нормирање е во рацете на автономната трговска практика и општото учење на облигациите, т.е. отштетното право, ЗТД, Законот за хартии од вредност⁴⁴, итн.

Во контекст на пазарот на овој вид на полиси во Република Македонија и неговите перспективи, вреди да се истакне дека од вкупно 6 (шест) компании/испитаници, 3 (три) истакнале дека има перспектива за развој на овој вид на осигурување, а 3 (три) дека нема. Интересно е да се истакне дека 1 (една) од компаниите коишто не го продава овој вид на осигурување, сепак истакнала дека постои пазар за продажба на овој вид на осигурување. Од друга страна, 1 (една) од компаниите што во своето продажно портфолио го содржи

---

⁴⁴Закон за хартии од вредност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 95/2005; 25/2007; 7/2008; 57/2010; 135/2011; 13/2013; 188/2013; 43/2014; 15/2015; 154/2015; 192/2015 и 23/2016).

овој вид на осигурување, истакнува дека во Република Македонија сè уште нема пазар за овој вид на полиси.

Табела 6. Пазар на полиси за осигурување од одговорност на членовите на органите на управување во Република Македонија

	Фреквенција	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
да	3	50,0	50,0	50,0
Валидност не	3	50,0	50,0	100,0
Вкупно	6	100,0	100,0	

Од аспект на правната уреденост на овој вид на осигурување, неспорна е суштествената улога на општите и посебните услови за осигурување на членовите на органите на управување. За потребите на ова истражување се послуживме и со Општите услови на Триглав Осигурување АД Белград, што ни беа на располагање, како модус *in concreto* да се анализираат условите под кои се издаваат овој вид на полиси.

Согласно општите услови на Триглав Осигурување АД Белград со овој вид на осигурување се покрива штетата што органите на управување или членовите на надзорните одбори ќе ја причинат на сопствениците на капиталот во друштвото, акционерите, доверителите како и на самото друштво при водењето на деловните потфати доделени со закон или акт на основање. Осигурувачот има обврска да го обештети членот/членовите на органите на управување само за првото поднесено барање, само за финансиската штета и штетата што е последица на пропуст или повреда на обврските во смисла на ЗТД. Решенијата содржани во општите услови на Триглав Осигурување АД Белград во целост кореспондираат со теоретските сфаќања за овој вид на осигурување. Од аспект на продажбата, во Република Македонија за периодот од 2012-2015 година, 1 (една) компанија продала 6 (шест) полиси, друга 10 (десет) и третата компанија 11 (единаесет) полиси.

**Број на продадени полиси за период од 2012-2015 во Република
Македонија**

	Фреквенција	Процент	Валиден процент	Кумулати- вен процент
0	3	50,0	50,0	50,0
Шест полиси	1	16,7	16,7	66,7
Валидност Десет полиси	1	16,7	16,7	83,3
Единаесет полиси	1	16,7	16,7	100,0
Вкупно	6	100,0	100,0	

Во поглед на прашањето, колкава е најголемата вредност на сума на осигурување на поединечна полиса од ваков вид, осигурителните компании одговориле различни вредности и тоа: *5.000.000 евра по настан и во годишен агрегат*, 15.000.000,00 денари и, *1.000.000 евра како најголема сума на осигурување кај овој вид на полиси*.⁴⁵ Во најголем дел компаниите не одговорија на прашањето за највисокиот износ на штета што го имаат исплатено по поединечна полиса.

Земајќи ги предвид одговорите на осигурителните компании кои го продаваат овој вид на осигурување, исто така и на компаниите кои што не го продаваат, резимираме дека продажбата на овој вид на полиса има пазар во Република Македонија, или поточно кажано има перспектива. Независно дали се анализиран низ призмата на корпоративното управување или од аспект на договорното право, овој вид на осигурителни полиси претставуваа ефикасен инструмент за заштита како за малите и средни бизниси, така и за големите

⁴⁵Со оглед на фактот што на овие прашања во анкетните листови беа содржани одговори по различна методологија, истите во spss системот беа некомпатибилни за статистика обработка. Сепак, ни се чинеше како податок релевантен да го споменеме во трудот.

корпорации. Во денешницата, овој вид на осигурување сè повеќе добива на значење и на полето на непрофитните организации.⁴⁶

Сепак, суштествено за позитивното ефектуирање на овие полиси е да се направи правилна проценка на ризиците што произлегуваат од конкретна полиса и да се усогласи со висината на премиите што се бараат од страна на осигурувачите. Неспорени се позитивните ефекти од овој вид на осигурување, меѓутоа, неспорен е и високиот износ на премии што треба да се платат од страна на акционерските друштва или другите субјекти во прометот.

Завршни согледувања

Прочувањето на прашањето за „осигурување од одговорност на членовите на органите на управување,“ нè наведе на констатацијата дека овој вид осигурување има бројни специфики што произлегуваат од посебните видови на покритија, а истовремено, во одредени сегменти, се вклопува во општите концепти на осигурувањето уредено со важечкото позитивно право. Токму од ова произлегува и комплексноста на ова прашање. Имено, како посебен вид на осигурување, ова прашање допира до материјата на корпоративното право, истовремено и до материјата на договорното право. Во овој труд се обидовме да нè изоставиме ниту еден од овие два аспекта на материјата, со фокус на правната природа на институт, целта на неговото креирање и оправданоста низ призмата на ставовите, перцепциите и фактите изнесени од страна на осигурителните компании во Република Македонија.

Се разбира со оглед на фатот што предмет на анализа во трудот беа ставовите, перцепциите и фактите изнесени само од 6 (шест) осигурителни компани, не можеме да кажеме дека целосно ја заокруживме сликата за овој вид на осигурување во Република Македонија. Дотолку повеќе што на одредени прашања, 3 (три) од компаниите кои се произнесоа дека не го продаваат овој вид осигурување, воопшто не одговорија на прашањата за бројот на продадени полиси во 2015 година, ниту за бројот на продадени полиси во временската рамка од 2012-2015 година. Понатаму, не одговорија на највисокиот износ на оштета и просечна премија за овој вид на полиси. Сепак, одговорија на прашања кои се однесуваат на нивните ставови во поглед на некои поопшти прашања што не можевме да ги игнорираме и тоа: влијанието на полисите врз корпоративното управување, позитивните ефекти од овој вид

---

⁴⁶Davis P.E., Directors and officers liability insurance, Why its Worth the Cost, The Non-profit Quartely, 2015, p. 30-35.

полиси, не/постоењето на пазар за продажба на овој вид полиси во Република Македонија итн.

Од друга страна, во трудот презентиравме податоци кои ги добивме преку реално истражување и тоа со фокус на компаниите кои, според наше мислење, беа најрелеватни во смисла дека се најзапознаени со ова проблематика. Како што нагласивме и во главниот текст на трудот, во Република Македонија има пазар на овој вид на полиси или поточно кажано овој вид на осигурување има перспектива. Ова, дотолку повеќе, што од бројните истражувања спроведени во споредбено правната литература, а што нам ни беа на располагање, јасно произлегува дека овој вид на полиса не се врзува само за големите корпорации, односно друштва, туку и за малите и средни деловни субјекти на пазарот. Како потврда за ова е и фактот што во последните децении на 20-тиот и почетоките на 21 век, овој вид на полиса не е непознат и за директорите на непрофитните организации.

Согласно спроведената анализа, нй се чини дека ефикасноста на овој вид на полиса во најголема мерка е условена од правилната проценка на ризикот, висината на премијата и временската рамка во која купената полиса има важност. Полезноста од овој вид на полиса може да се утврди само доколку договарачите на осигурувањето/компаниите направат проценка за оправданоста од плаќањето премија во однос на бенефитите што произлегуваат од полисата. Од перспектива на осигурителните компании, овој вид на осигурување позитивно се одразува на стабилноста на акционерите, доверителите, вработните и се разбира на друштвото. Во поглед на влијанието врз *„доброто корпоративно управување,“* речиси сите компании имаат став дека позитивно ефекти се јасни.

Од аспект на правната уреденост, на мислење сме дека најдобар начин да се превенираат спорените ситуации е прецизно да се уредат условите под кои се продава овој вид на осигурување. Во рамки на ова ја нагласуваме и потребата да се евидентира за каков вид на полиса станува збор, во чие име и за чија сметка се склучува договорот, секако, доколку тоа се прифати како концепт во практиката, потоа, кои се правните последици од отворањето на стечајната постапка врз договарањето на осигурувањето, итн.

Само на ваков начин практиката би се ослободила од бројните теоретски дилеми со кои би се соочила во случај на спор. Како дополнување на ова, истакнуваме дека основната интенција на осигурителните полиси со покритие А и Б мора да биде создавање на здрав и лојален однос помеѓу членовите на органите на управувањето и акционерското друштво како посебен правен ентитет. Единствено високиот степен на соработка помеѓу акционерското

друштво и членовите на органите на управување може да придонесе кон остварување на реалните/вистинските ефекти на овој вид на полиса преку којашто се штитат интересите на членовите на управните органи, меѓутоа и на интересите на друштвото. Според нас, токму последните се причината за постоењето на интересот за заштита на позицијата на директорите. Секое поинакво однесување на договарачот на осигурувањето и осигуреникот/корисникот на осигурувањето создава потенцијална опасност од злоупотреба на позицијата во односите со осигурувачот (осигурителната компанија).

Ваквото становиште го базираме и врз основа на содржината на општите услови за продажба на овој вид на осигурување, како и на база на одговорите добиени од анкетните прашалници. Покрај ова, компаниите мора да поработат на расчистување на концептите и прецизно определување на условите под кои го продаваат овој вид на осигурување. Очигледно е дека ваквата состојба во Република Македонија се базира на неспоредливо помалиот интерес за овој вид на полиси во однос на полисите од другите видови на осигурување.

Сепак, сметаме дека целосната слика за состојбата на ова поле и одговорот на бројните други спорни прашања, би добиле повеќе на значење, било теоретско или практично, доколку ова истражување го доведеме во врска со позицијата и ставовите на компаниите/бизнис секторот во поглед на нивнотовидување и поимање на овој тип на полиси. Се разбира, оваа позиција ја наметнува потребата од продлабочена научно-истражувачка работа на ова поле, како би добиле целосна слика и би ги лоцирале потребите на компаниите од една страна, и предизвиците на осигурителните компании, од друга страна. Конечно, ова не го сфаќаме како недостаток на конкретно истражување, туку како предизвик за понатамошна работа на ова поле.